

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 26.4.2006
KOM(2006) 174 endelig

GRØNBOG

Uskyldsformodningen

(forelagt af Kommissionen)

GRØNBOG

Uskyldsformodningen

Uskyldsformodningen er en grundlæggende ret, som er fastsat i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder og Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. Ifølge artikel 6 i traktaten om Den Europæiske Union respekterer Unionen de grundlæggende rettigheder, således som de garanteres ved den europæiske menneskerettighedskonvention, og således som de følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner.

Kommissionen er interesseret i at vide, om uskyldsformodningen opfattes på samme måde i hele EU. I denne grøn bog undersøges, hvad der menes med uskyldsformodningen, og hvilke rettigheder der kan udledes heraf. Hvis høringen viser, at der er behov for det, vil vi overveje at inkludere disse rettigheder i et forslag til en rammeafgørelse om retssikkerhedsgarantier i forbindelse med indsamling og håndtering af bevismateriale.

Grøn bogen indeholder en række spørgsmål. Svar bedes så vidt muligt indsendt senest den 9. juni 2006 til:

Europa-Kommissionen
Generaldirektoratet for Retfærdighed, Frihed og Sikkerhed
Kontor D3 - Strafferetligt samarbejde
B-1049 Bruxelles
Belgien
Fax: + 32 2 296 7634

med angivelsen "att.: Peter-Jozsef CSONKA, kontorchef (ref.: CMO)"

eller pr. e-mail til:

ils-justicepenale@cec.eu.int

1. HVORFOR BESKÆFTIGER EU SIG MED USKYLDSFORMODNINGEN?

1.1. Baggrund

Et af EU's mål er at skabe et "område med frihed, sikkerhed og retfærdighed" (EU-traktatens artikel 2). På Det Europæiske Råds møde i Tammerfors i 1999 fastlagde EU sine prioriteter på det retslige område for de følgende fem år¹. Det var af afgørende betydning, at gensidig anerkendelse blev "hjørnesteinen" i dette område og den vigtigste form for retligt samarbejde. Gensidig anerkendelse af retsafgørelser og domme involverer strafferetlige systemer på alle niveauer. Det kan kun fungere effektivt, hvis der er tillid til andre retssystemer, og hvis den enkelte person, der bliver berørt af en udenlandsk retsafgørelse eller dom, føler sig sikker på, at den er truffet på et retmæssigt grundlag. I punkt 33 i konklusionerne fra topmødet i Tammerfors står der, at "en øget gensidig anerkendelse af retsafgørelser og domme vil [...] kunne *lette samarbejdet [...] og fremme den retlige beskyttelse af den enkeltes rettigheder*". Et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed betyder, at EU-borgere bør kunne forvente en retssikkerheds garanti af samme standard² i hele EU. En mere effektiv retsforfølgning, som opnås gennem gensidig anerkendelse, skal forenes med respekten for den enkeltes rettigheder.

I programmet for foranstaltninger med henblik på gennemførelse af princippet om gensidig anerkendelse³ blev der udpeget områder, hvor EU-lovgivning om gennemførelse af gensidig anerkendelse var ønskelig. Gensidig anerkendelse "skal ikke kun gøre det muligt at styrke samarbejdet mellem medlemsstaterne, men også beskyttelsen af personers rettigheder". Gensidig anerkendelse afhænger af gensidig tillid. Gennem en række høringer har Kommissionen identificeret rettigheder, hvor en øget synlighed ville styrke denne tillid. I 2003 blev der vedtaget en grøn bog om retssikkerhedsgarantier⁴, efterfulgt af et forslag til en rammeafgørelse⁵ i 2004. Det var meningen, at retssikkerhedsgarantier i forbindelse med indsamling og håndtering af bevismateriale - et emne, der ikke behandles i de nævnte tekster - skulle undersøges i en efterfølgende høringsfase. Denne grøn bog om uskyldsformodningen er en del af høringen om bevismateriale. Hvordan uskyldsformodningen klassificeres, afhænger af det pågældende retssystem. Kommissionen har medtaget begrebet under retssikkerhedsgarantier i forbindelse med indsamling og håndtering af bevismateriale. Dette skyldes, at nogle af rettighederne forbundet med uskyldsformodningen i mange retssystemer er knyttet til bevismidler (f.eks. mundtligt vidneudsagn og skriftligt bevismateriale).

Kommissionens interesse er dobbelt, nemlig dels at undersøge, om grænseoverskridende tilfælde udgør et særligt problem på dette område, og dels at vurdere, om EU-lovgivning vil kunne styrke den gensidige tillid. Kommissionen har planer om yderligere en grøn bog senere i år, der særligt vil fokusere på indsamling/håndtering af bevismateriale og kriterier for bevismaterialets lovlighed. Der vil blive indkaldt til et ekspertmøde i 2006 med henblik på drøftelse af begge grønbøger.

---

¹ Det Europæiske Råd i Tammerfors, formandskabets konklusioner, 15.-16. oktober 1999.

² Meddelelse fra Kommissionen, Et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed: "retsprocedurerne bør yde praktisk talt de samme retsgarantier overalt, således at sagsbehandlingen ikke adskiller sig væsentligt fra den ene domstol til den anden", og "reglerne kan godt være forskellige, når blot de i det store og hele svarer til hinanden". KOM(1998) 459 af 14. juli 1998.

³ Rådets og Kommissionens program for foranstaltninger - EFT C 12 af 15.1.2001.

⁴ KOM(2003) 75 af 19.2.2003.

⁵ KOM(2004) 328 endelig af 28.4.2004.

I 2004 fik Kommissionen udarbejdet en undersøgelse af medlemsstaternes love om bevismidler i straffesager ("undersøgelsen om bevismidler")⁶. Når der henvises til national lovgivning, stammer oplysningerne fra den undersøgelse.

1.2. Retsgrundlag

EU's beføjelser på det strafferetlige område er hjemlet i EU-traktatens artikel 29⁷ og 31.

Artikel 31:

"Fælles handling vedrørende retligt samarbejde i kriminalsager omfatter:

[...]

c) sikring af forenelighed mellem medlemsstaternes gældende regler, i det omfang det er nødvendigt for at forbedre samarbejdet [...]"

Eftersom retligt samarbejde i stadig højere grad betyder gensidig anerkendelse, er det nødvendigt at undersøge, om fælles retssikkerhedsgarantier i forbindelse med indsamling og håndtering af bevismateriale vil kunne bidrage til at sikre, at medlemsstaternes regler er forenelige, samt til at styrke tilliden og dermed forbedre samarbejdet.

1.3. Haag-programmet

I 2004 vedtog Det Europæiske Råd Haag-programmet, der har til formål at styrke friheden, sikkerheden og retfærdigheden i EU. Et af programmets mål er "at forbedre EU's [...] evne til i fællesskab at sikre grundlæggende rettigheder, processuelle minimumsgarantier og adgang til domstolene [...]"⁸. I programmet konkluderes, at "den videre gennemførelse af gensidig anerkendelse som hjørnестenen i det retlige samarbejde indebærer opstilling af ækvivalente standarder for proceduremæssige rettigheder i straffesager". Denne grøn bog er nævnt i handlingsplanen om gennemførelse af Haag-programmet⁹ under planer, som skal styrke retfærdigheden.

I 2005 vedtog Kommissionen en meddelelse om gensidig anerkendelse af straffedomme og styrkelse af den gensidige tillid mellem medlemsstaterne¹⁰, hvori den konkluderede, at en

---

⁶ Undersøgelsen "The Laws of Evidence in Criminal Proceedings throughout the European Union" kan rekvireres hos Europa-Kommissionen, GD JLS/D3, Kontoret for strafferetligt samarbejde, B-1049 Bruxelles, ref. CMO.

⁷ EU-traktatens artikel 29: "[...] har Unionen som mål at give borgerne et højt tryghedsniveau i et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed gennem udformning af fælles handling mellem medlemsstaterne inden for politisamarbejde og retligt samarbejde i kriminalsager [...].

Dette mål skal nås både ved at forebygge og bekæmpe organiseret og anden kriminalitet, især terrorisme, menneskehandel og overgreb mod børn, ulovlig narkotikahandel og ulovlig våbenhandel, korruption og svig, gennem:

- [...]

- tættere samarbejde mellem medlemsstaternes retlige og andre kompetente myndigheder [...] i overensstemmelse med artikel 31 og 32

- [...]."

⁸ Haag-programmet, Det Europæiske Råds konklusioner, 4.-5. november 2004.

⁹ Handlingsplan om gennemførelse af Haag-programmet om styrkelse af frihed, sikkerhed og retfærdighed i Den Europæiske Union, (EUT C 198 af 12.8.2005, s. 1), punkt 4.2.

¹⁰ KOM(2005) 195 endelig af 19.5.2005.

styrkelse af den gensidige tillid er en afgørende forudsætning for, at den gensidige anerkendelse kan fungere. En tilstrækkelig beskyttelse af den enkeltes rettigheder er en af Kommissionens prioriteter og bør give retsvæsenets aktører en styrket fornemmelse af at tilhøre "en fælles retskultur".

1.4. Europæisk bevissikringskendelse

Et udkast til en rammeafgørelse om den europæiske bevissikringskendelse er under forhandling. Punkt o) i handlingsplanen til Haag-programmet, under overskriften "Fortsættelse af gennemførelsen af princippet om gensidig anerkendelse" (Retligt samarbejde i straffesager), indeholder et andet forslag om "supplering" af den europæiske bevissikringskendelse i 2007. Efter vedtagelsen af disse forslag vil bevismateriale kunne krydse grænserne ved hjælp af forenkede begæringsprocedurer. Bør der indføres fælles minimumsgarantier for retssikkerheden for at sikre den enkeltes rettigheder, især hvad angår personer, der er involveret i straffesager, hvor flere lande er indblandet?

I handlingsplanen til Haag-programmet er der også planlagt et forslag i 2007 om retssikkerhedsgarantier i forbindelse med indsamling og håndtering af bevismateriale¹¹. Kommissionen ønsker at vide, om retssikkerhedsgarantier i forbindelse med indsamling og håndtering af bevismateriale er af afgørende betydning for gensidig tillid, når det gælder udveksling af bevismateriale på tværs af grænserne.

2. HVAD ER USKYLDSFORMODNINGEN?

"Uskyldsformodning" er nævnt i artikel 6, stk. 2, i den europæiske menneskerettighedskonvention (retten til en retfærdig rettergang): *"Enhver, der anklages for en lovovertrædelse, skal anses for uskyldig, indtil hans skyld er bevist i overensstemmelse med loven"* og i artikel 48 i EU-chartret om grundlæggende rettigheder (Uskyldsformodning og forsvarers rettigheder): *"1. Enhver, der anklages for en lovovertrædelse, skal anses for uskyldig, indtil hans/hendes skyld er bevist i overensstemmelse med loven. 2. Respekt for forsvarers rettigheder er sikret enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse."*

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols retspraksis giver retningslinjer for, hvad der forstås ved uskyldsformodningen. Uskyldsformodningen kan kun komme en person til gode, som er "anklaget for en strafbar handling"¹². Den anklagede skal behandles, som om han/hun ikke har begået et strafbart forhold, indtil staten, via anklagemyndigheden, fremfører tilstrækkelige beviser til at overbevise en uafhængig og uvildig domstol om, at den anklagede er skyldig. Uskyldsformodningen kræver [...], at medlemmer af en domstol ikke må have den forudfattede mening, at den anklagede har begået det strafbare forhold, han/hun er anklaget for¹³. Domstolen bør ikke udtale sig om vedkommendes skyld, før den faktisk har fastslået denne skyld. En person bør ikke varetægtsfængsles, medmindre der foreligger vægtige grunde hertil. Hvis der foretages varetægtsfængsling, skal fængslingsvilkårene være i overensstemmelse med formodningen om uskyld. Anklagemyndigheden skal bevise den anklagedes skyld, og enhver tvivl bør komme den anklagede til gode. Den anklagede skal

---

¹¹ Punkt h) under overskriften "Indbyrdes tilnærmelse": Forslag om minimumsstandarder for bevisoptagelse med henblik på gensidig antagelse til realitetsbehandling (2007).

¹² *X mod FRG*, nr. 4483/70 - domstolen afviste at behandle sagen.

¹³ *Barberà, Messegué og Jabardo mod Spanien*, A146 (1989), præmis 77.

kunne nægte at besvare spørgsmål. Det bør normalt ikke forventes, at den anklagede leverer beviser mod sig selv. Anklagedes ejendom må ikke konfiskeres uden en retfærdig rettergang.

1. Er du enig i ovennævnte beskrivelse af, hvad der forstås ved uskyldsformodningen? Er der andre aspekter, som er udeladt?

2.1. Udtalelse om skyldsspørgsmålet, inden der foreligger dom

En domstol eller en embedsmand må ikke fremsætte udtalelser om, at den anklagede har gjort sig skyldig i et strafbart forhold, hvis den anklagede ikke er blevet stillet for retten og dømt for det. Formodningen om uskyld krænktes, hvis en retsafgørelse, der vedrører en anklaget person, afspejler en holdning om, at han/hun er skyldig, uden at den anklagede forinden er kendt skyldig i overensstemmelse med loven, og [...] uden at den anklagede har haft mulighed for at udøve sine forsvarsrettigheder¹⁴. Myndighederne kan dog informere offentligheden om efterforskningen og give udtryk for en mistanke om skyld¹⁵, så længe mistanken ikke er en erklæring om anklagedes skyld¹⁶, og så længe der udvises diskretion og varsomhed.

2.2. Varetægtsfængsling

Dette emne er behandlet i grønbogen om gensidig anerkendelse af ikke-frihedsberøvende kontrolforanstaltninger forud for domsafsigelse¹⁷ og vil derfor ikke blive omhandlet her. Tilbageholdelse af en sigtet krænkter ikke formodningen om uskyld. Artikel 5, stk. 1, litra c), og stk. 3, i menneskerettighedskonventionen fastsætter undtagelser fra retten til frihed, hvis formålet er at stille en tilbageholdt person for retten, "når der er begrundet mistanke om, at han har foretaget en retsstridig handling", men kun, hvis forvaringen er af rimelig varighed. Menneskerettighedsdomstolen har statueret, at der ikke er nogen automatisk ret til andre fængslingsvilkår end dem, der gælder for dømte personer¹⁸, så længe vilkårene er rimelige¹⁹.

2. Findes der særlige foranstaltninger i Danmark til at beskytte formodningen om uskyld forud for domsafsigelse?

2.3. Bevisbyrden

I reglen skal anklagemyndigheden bevise den anklagedes skyld ud over enhver rimelig tvivl. Menneskerettighedsdomstolen har statueret, at bevisbyrden ligger hos anklagemyndigheden, og enhver tvivl bør komme den anklagede til gode. Heraf følger også, at det er anklagemyndigheden, som skal fremlægge tilstrækkelige beviser for at få den anklagede dømt²⁰.

Ud fra Menneskerettighedsdomstolens retspraksis har Kommissionen identificeret tre situationer, hvor bevisbyrden ikke udelukkende ligger hos anklagemyndigheden: a) strafbare

¹⁴ *Minelli mod Schweiz*, A62 (1983), præmis 38.

¹⁵ *Krause mod Schweiz*, nr. 7986/77, 13DR 73 (1978).

¹⁶ *Allenet de Ribemont mod Frankrig*, A 308 (1995), præmis 37 og 41.

¹⁷ KOM(2004) 562 af 17.8.2004.

¹⁸ *Skoogström mod Sverige*, nr. 8582/72 (1982).

¹⁹ *Peers mod Grækenland*, nr. 28524/95.

²⁰ *Barberà, Messegué og Jabardo mod Spanien*, A146, præmis 77 (1989).

forhold med objektivt ansvar, b) strafbare forhold med omvendt bevisbyrde, og c) når der afsiges en konfiskationskendelse.

a) Anklagemyndigheden skal i dette tilfælde fremlægge bevis for, at den anklagede har begået gerningen (*actus reus*) i det strafbare forhold, men behøver ikke at bevise, at han/hun har handlet således eller frembragt dette resultat forsætligt. Sådanne situationer er i overensstemmelse med menneskerettighedskonventionen, selv om anklagemyndigheden ikke behøver at bevise, at den anklagede handlede med forsæt (*mens rea*). Menneskerettighedsdomstolen har anerkendt, at strafbare forhold med objektivt ansvar indgår i staternes strafferet²¹. I disse tilfælde er det tilstrækkeligt at bevise, at den anklagede har begået gerningen. Hvis dette bevises, består der en formodning om, at den anklagede er skyldig. Ifølge Menneskerettighedsdomstolen bør sådanne formodninger være inden for rimelige grænser, som tager hensyn til, hvad der er på spil, og som opretholder forsvarsrettighederne.

b) Anklagemyndigheden skal her bevise, at den anklagede har handlet på en bestemt måde, og den anklagede skal bevise, at der findes en fornuftig forklaring på hans/hendes handlinger. Dette er en tungere byrde for den anklagede end under punkt a) ovenfor. Menneskerettighedsdomstolen har udtalt, at dette kun er acceptabelt for "mindre alvorlige" forseelser²².

Undersøgelsen om bevismidler viste, at bevisbyrden i EU som hovedregel ligger hos anklagemyndigheden. Undtagelsesvis, f.eks. ved dokumentfalsk/-svig eller mindre alvorlige lovovertrædelser, skal anklagemyndigheden dog kun bevise, at der består en pligt til at handle på en bestemt måde. Det er da op til den anklagede at bevise, at han/hun har opfyldt denne pligt. Der er også tilfælde, hvor den anklagede selv skal fremføre frifindelsesgrunde (f.eks. nødværge, utilregnelighed eller alibi), der så vil skulle modbevise af anklagemyndigheden.

c) I forbindelse med beslaglæggelse af aktiver fra en anklaget eller tredjemand kan der være omvendt bevisbyrde, når det antages, at der er tale om udbytte fra strafbare forhold. Ejeren af de pågældende aktiver må da modbevise denne antagelse. Standardbevisbyrden kan også reduceres til en sandsynlighedsafvejning i stedet for det sædvanlige krav om bevis ud over enhver tvivl. Enhver beslaglæggelse af aktiver skal være rimelig, forholdsmæssig og kunne anfægtes i retten²³. Dette gælder naturligvis også for beslaglæggelse af aktiver på tværs af grænserne. Krav, der fremsættes af en *godtroende* tredjemand, skal tages alvorligt, når vedkommendes ejendomsret sættes på spil. Staterne skal derfor sørge for, at der findes beskyttelsesmekanismer i den henseende.

3. a) Under hvilke omstændigheder kan en omvendt bevisbyrde eller en form for ændring af bevisbyrden accepteres?

b) Har du oplevet situationer med grænseoverskridende samarbejde, hvor bevisbyrden skabte problemer?

²¹ *Salabiaku mod Frankrig*, A 141-A, præmis 28 (1988).

²² *Ibid.*

²³ *Welch mod Det Forenede Kongerige*, nr. 17440/90 (9. februar 1995), *Philips mod Det Forenede Kongerige*, nr. 41087/98 (5. juli 2001).

2.4. Retten til ikke at afgive belastende vidneudsagn mod én selv

Uskyldsformodningen omfatter retten til ikke at afgive belastende vidneudsagn mod én selv, som kan opdeles i retten til ikke at udtale sig og retten til ikke at blive tvunget til at fremlægge bevismateriale, der belaster én selv. Grundsætningen *nemo tenetur prodere se ipsum* ("ingen er forpligtet til at vidne imod sig selv") finder anvendelse. Den anklagede kan nægte at besvare spørgsmål og at fremlægge bevismateriale. Menneskerettighedsdomstolen²⁴ har statueret, at selv om menneskerettighedskonventionen ikke specifikt nævner retten til ikke at afgive belastende vidneudsagn mod én selv, er den en alment anerkendt international standard, som udgør "kernen i begrebet en retfærdig rettergang". Denne ret beskytter den anklagede mod uretmæssig tvang fra myndighedernes side, hvilket mindsker risikoen for justitsmord og inkarnerer princippet om ligestilling mellem en sags parter. Anklagemyndigheden må bevise sin sag uden anvendelse af bevismidler, der opnås ved tvang eller undertrykkelse. Den offentlige orden og sikkerhed kan ikke retfærdiggøre, at disse rettigheder tilsidesættes²⁵. De er forbundet med hinanden, da enhver form for tvang til at fremlægge belastende beviser er en krænkelse af retten til ikke at udtale sig. Staten krænkede den anklagedes ret til ikke at udtale sig i sit forsøg på at tvinge vedkommende til at udlevere kontoudtog til toldinspektører²⁶. At blive tvunget til at samarbejde med myndighederne i fasen forud for en retssag kan krænke retten til ikke at afgive belastende vidneudsagn mod én selv og i givet fald underminere retten til en retfærdig rettergang.

2.5. Retten til ikke at udtale sig

Retten til ikke at udtale sig gælder ved politiafhøringer og i retten. Den anklagede bør have ret til ikke at vidne og endog ret til ikke at afsløre arten af sit forsvar inden retssagen.

Medlemsstaternes love anerkender retten til at nægte at udtale sig i undersøgelsesfasen, når politiet eller undersøgelsesdommeren foretager afhøringer. Måden, hvorpå den anklagede informeres om denne ret, varierer fra en medlemsstat til en anden. For at beskytte denne ret er det dog vigtigt, at den anklagede *informeres* om den. Ifølge undersøgelsen om bevismidler er der i de fleste medlemsstater en pligt til at underrette den anklagede om hans/hendes ret til at nægte at udtale sig. Denne pligt er forankret i lovgivning, retspraksis og forfatninger. Enkelte medlemsstater oplyste, at bevismateriale, der fremskaffes under manglende overholdelse af pligten, vil kunne anses for ulovligt. Andre erklærede, at manglende underretning af den anklagede om hans/hendes rettigheder kan være retsstridigt eller danne grundlag for at anke dommen.

Der er dog ikke tale om en absolut ret. Der er bestemte faktorer, som gør det muligt at afgøre, hvorvidt retten til en retfærdig rettergang er blevet krænket, hvis en domstol drager en ugunstig slutning af, at den anklagede vælger ikke at udtale sig. Der bør kun drages slutninger, efter at anklagemyndigheden har godtgjort, at der foreligger begrundet mistanke (en "prima facie-sag"). Dommeren har da skønsmæssige beføjelser til at drage en slutning. Kun slutninger, som bunder i "sund fornuft", kan tillades. Grundene til at drage disse slutninger skal være angivet i dommen. Der skal foreligge tungtvejende beviser mod den anklagede, og der kan i så fald anvendes bevismateriale, som er opnået ved hjælp af indirekte pres. Den oftest citerede dom om dette emne er *Murray mod Det Forenede Kongerige*²⁷.

²⁴ *Heaney og McGuinness mod Irland*, nr. 34720/97 (21. december 2000).

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Funke mod Frankrig*, A 256-A (25. februar 1993).

²⁷ *Murray mod Det Forenede Kongerige*, nr. 18731/91 (8. februar 1996).

Menneskerettighedsdomstolen konkluderede, at hvis der er tale om en "prima facie-sag", og bevisbyrden hviler på anklagemyndigheden, kan der drages ugunstige slutninger, hvis tiltalte ikke vidner. Krav om, at tiltalte skal vidne, ansås ikke for at være uforeneligt med menneskerettighedskonventionen, men en dom, som udelukkende eller primært ville være baseret på, at tiltalte nægter at vidne, ville ikke være forenelig med konventionen. For at afgøre, hvorvidt retten til uskyldsformodning krænkes, hvis det faktum, at tiltalte nægter at udtale sig, fører til ugunstige slutninger for denne, tages der hensyn til, hvor stor vægt de nationale domstole lægger på slutningerne, når de bedømmer beviserne og graden af tvang. Anklagemyndighedens beviser skal være tilstrækkeligt stærke til, at tiltalte kan afkræves et svar. Den nationale domstol kan ikke konkludere, at tiltalte er skyldig, blot fordi han/hun vælger ikke at udtale sig. Det er kun, hvis beviser mod ham/hende kræver en forklaring, som han/hun skulle være i stand til at give, men vælger ikke at give, at der på grundlag af sund fornuft kan drages en slutning om, at der ikke findes nogen forklaring, og at tiltalte er skyldig. Omvendt gælder, at hvis anklagemyndighedens beviser er så svage, at der ikke kan kræves noget svar, kan et manglende svar ikke berettige til at drage en slutning om, at tiltalte er skyldig. Menneskerettighedsdomstolen påpeger, at det faktum, at der drages rimelige slutninger af tiltaltes adfærd, ikke bevirker, at bevisbyrden lægges over på forsvaret, hvilket ville krænke dette aspekt af princippet om uskyldsformodning.

Menneskerettighedsdomstolen har ikke udtalt sig om, hvorvidt denne ret gælder for juridiske personer. EF-Domstolen har statueret, at en juridisk person ikke har nogen absolut ret til at nægte at udtale sig. Juridiske personer skal besvare faktuelle spørgsmål, men kan ikke tvinges til at indrømme en lovovertrædelse²⁸.

4. a) Hvordan beskyttes retten til ikke at udtale sig i Danmark?

b) Er det anderledes i en situation, hvor et andet land også er indblandet?

c) I hvilken udstrækning er juridiske personer omfattet af retten til ikke at udtale sig?

2.6. Retten til ikke at fremlægge belastende beviser

Princippet om, at en domstol bør have adgang til alt bevismateriale, kan tilsidesættes af retfærdighedskravet og nødvendigheden af at mindske risikoen for, at tiltalte bliver dømt på grundlag af sit eget vidneudsagn²⁹. Da Menneskerettighedsdomstolen afgrænsede rækkevidden af denne ret, skelnede den mellem bevismateriale, som fremskaffes med tvang, og bevismateriale, der eksisterer uafhængigt af tiltaltes vilje: retten til ikke at afgive belastende vidneudsagn mod én selv drejer sig primært om at respektere den anklagedes ønske om ikke at udtale sig. Efter den almindelige opfattelse omfatter denne ret ikke anvendelse af bevismateriale i straffesager, som kan skaffes fra den anklagede ved hjælp af tvangsforanstaltninger, men som eksisterer uafhængigt af tiltaltes vilje, f.eks. dokumenter, der kræves udleveret på grundlag af en retskendelse, prøver af ånde, blod og urin samt væv med henblik på en dna-analyse³⁰.

Når der er afsagt kendelse om udlevering af et dokument eller om ransagning og/eller beslaglæggelse af genstande, bør det i kendelsen specificeres, hvad genstandens formål er, for

²⁸ *Orkem mod Kommissionen*, sag 374/87, Sml. 1989, s. 3283, præmis 34-35.

²⁹ *Saunders mod Det Forenede Kongerige* (nr. 19187/91).

³⁰ *Ibid.*

at undgå, at begæringer af generel karakter anvendes til "at fiske efter noget", hvis der blot foreligger en svag mistanke.

Spørgsmålet er, om retten til ikke at fremlægge belastende beviser også gælder for juridiske personer. Fællesskabsdomstolene (EF-Domstolen og Retten i Første Instans) har statueret, at dette ikke er tilfældet. Det kan kræves af juridiske personer, at de udleverer dokumentation³¹.

5. a) Hvordan beskyttes retten til ikke at afgive belastende vidneudsagn mod én selv i Danmark?

b) Er det anderledes i en situation, hvor et andet land også er indblandet?

c) I hvilken udstrækning er juridiske personer omfattet af retten til ikke at afgive belastende vidneudsagn mod sig selv?

2.7. Udeblivelsessager

Artikel 6 i menneskerettighedskonventionen giver en anklaget ret til "at forsvare sig personligt". Definitionen af udeblivelse varierer. Flere medlemsstater har lovgivning, som tillader, at retssager kan finde sted i den anklagedes fravær. I andre medlemsstater er det obligatorisk for den anklagede at være til stede under retssagen, og en overtrædelse af denne forpligtelse kan straffes. Kommissionen vil udarbejde en grønbog om udeblivelsessager og ønsker i mellemtiden at fastlægge, under hvilke omstændigheder sådanne retssager kan være forenelige med uskyldsformodningen.

6. a) Er udeblivelsessager mulige i det danske retssystem?

b) Giver disse sager anledning til særlige problemer med hensyn til uskyldsformodningen, navnlig i en situation, hvor et andet land også er indblandet?

2.8. Terrorisme

Øget terrorisme i EU har ført til ny national lovgivning om terrorbekæmpelse i flere medlemsstater. En sådan lovgivning skal være i overensstemmelse med menneskerettighedskonventionen. I juli 2002 vedtog Europarådets Ministerkomité retningslinjer vedrørende menneskerettigheder og bekæmpelse af terrorisme³² og opfordrede staterne til at sikre, at retningslinjerne når ud til alle myndigheder med ansvar for bekæmpelse af terrorisme. I henhold til artikel IX, stk. 2, er en person, der anklages for terrorvirksomhed, omfattet af uskyldsformodningen. I kommentarerne påpeges det, at uskyldsformodningen kan krænkes ikke blot af en dommer, men også af andre offentlige myndigheder³³. Retningslinjerne angiver nærmere, hvilke begrænsninger af forsvarsrettighederne der er forenelige med menneskerettighedskonventionen og i overensstemmelse med uskyldsformodningen. Det drejer sig om begrænsninger af adgangen til advokatbistand og kontakten med denne advokat og mulighederne for at få adgang til sagens akter og for at anvende anonyme vidneudsagn. Sådanne begrænsninger skal dog stå i nøje forhold til deres formål, og der skal træffes kompensationsforanstaltninger til at beskytte den anklagedes

³¹ *Mannesmannröhren-Werke mod Kommissionen*, sag T-112/98, Sml., s. 729, præmis 65; generaladvokatens forslag til afgørelse i sag C-301/04 P, *Kommissionen mod SGL*.

³² Vedtaget af Ministerkomitéen, 11. juli 2002.

³³ *Allenet de Ribemont mod Frankrig*, se fodnote 16, præmis 36.

interesser, således at princippet om en retfærdig rettergang opretholdes, og det garanteres, at de processuelle rettigheder ikke udvandes.

7. Indeholder den danske lovgivning særlige regler om terrorforbrydelser? Hvis ja, bedes disse beskrevet, for så vidt som de angår uskyldsformodningen. Gælder disse regler for andre forbrydelser?

2.9. Uskyldsformodningens ophør

Uskyldsformodningen ophører normalt, når en domstol har afgjort skyldsspørgsmålet. Kommissionen er interesseret i at vide, hvornår dette punkt nås i de forskellige medlemsstater. Det kan være efter en sag i første instans eller først, når alle appelmuligheder er udtømt.

8. Hvornår ophører formodningen om uskyld i Danmark?

Generelle spørgsmål:

9. a) Har du kendskab til andre problemer end dem, der er nævnt ovenfor, hvad angår uskyldsformodningen i en international sammenhæng?

b) I hvilken udstrækning er disse problemer forbundet med en anden fremgangsmåde i andre retssystemer?

c) Vil EU-forslag kunne tilføre en merværdi på dette område? Hvis ja, på hvilken måde?